Триндюк Валентина

кандидат педагогічних наук,
викладач кафедри іноземних мов
Луцького педагогічного коледжу
м. Луцьк, Україна
ORCID: 0000-0002-8326-3740
e-mail: tryndiuk_va@ukr.net

Лобанова Світлана

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов гуманітарних спеціальностей
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна
ORCID: 0000-0002-4432-3552
e-mail: svitlanalobanova000@gmail.com

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНА НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА СИТУАЦІЯ УСПІХУ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто особистісно-орієнтоване навчання як пріоритетний напрям розвитку сучасної освіти. Особистісно-орієнтоване навчання спрямоване на розвиток індивідуальних здібностей і можливостей кожного учасника навчального процесу, передбачає використання передових педагогічних та інформаційних технологій. Особистісно-організоване навчання створює атмосферу доброзичливості, налагоджує довіру між учасниками навчального процесу, стимулює студентів до висловлювання власних думок. Створення на заняттях особистісно-орієнтованих навчально-педагогічних ситуацій, ситуації успіху розглядається у праці як вагомий педагогічний ресурс у досягненні студентами ефективних результатів у навчанні. Навчально-педагогічна ситуація успіху трактується як цілеспрямоване поєднання умов, за яких можна досягти кращих результатів у навчанні, вона досягається лише тоді, коли сам студент оцінює свій результат як успіх.

Авторами описано умови створення ситуації успіху. Наголошується на тому, що за умови професійно підібраних матеріалів та в залежності від виду роботи, ситуація успіху на заняттях з іноземної мови розвиває вміння усно та письмово висловлювати свою думку, працювати в команді, приймати самостійні рішення, конструктивно вирішувати проблеми тощо.

Ключові слова: особистісно-орієнтоване навчання, навчально-педагогічна ситуація, ситуація успіху, іноземна мова, освітні реформи, педагогічний заклад освіти, умови створення ситуації успіху, атмосфера доброзичливості, авансування, стимулювання активності, оцінювання.

Постановка проблеми. Освітні реформи в Україні направлені на оновлення змісту освіти задля відповідності сучасним потребам особистості та суспільства. Ключовою реформою Міністерства освіти і науки у 2016 році стала Нова Українська Школа. Наказом Міністерства соціальної політики

України від 10.08.2018 №1143 затверджено професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу середньої освіти». У документі подано загальну інформацію про професійний розвиток вчителя та ґрунтовно описано трудові функції педагога, які співвідносяться з рівнями Національної трамки кваліфікацій. Інновації та нововведення базуються на Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи щодо формування ключових компетентностей ціложиттєвої освіти.

У процесі інтернаціоналізації освіти принципово нову роль відіграє іноземна мова. Сучасний висококваліфікований педагог повинен відповідати вимогам сучасного суспільства, бути професійно компетентним та знати хоча б одну іноземну мову. Важливо наголосити, що спілкування іноземними мовами – це одна із десяти основних компетентностей нової української школи (Міністерство освіти і науки України, 2016.). Перед викладачами іноземних мов постають нові завдання з пошуків сучасних методів і технологій викладання іноземних мов для майбутніх педагогів. Існує велика кількість педагогічних пошуків з цієї проблеми. Однак слід виявити найефективніші підходи в аспекті модернізації вимог до підготовки майбутніх учителів.

Тому **метою статті** є дослідження навчально-педагогічної ситуації успіху в особистісно-орієнтованому навчанні та визначення доцільності її застосування на заняттях з іноземної мови у педагогічних закладах освіти відповідно до сучасних вимог та підходів реформування нової української школи.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Актуальні вимоги до реформування нової української школи визначенні державними документами та є загальнодоступними (МСП України, 2018; МОН України, 2016). Розгляду особистісно-орієнтованого навчання присвятили свої праці А. Бодалев (1998), Т. Марчук (2013), В. Семиченко, С. Сисоєва (2008). Ситуацію успіху детально досліджували А. Белкин (1991), О. Маркова та Т. Шматок (2015). Ситуацію успіху на заняттях з іноземної мови розглядали О. Пехота (2003), М. Колкова (2007), В. Триндюк (2017).

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальні засади реформування освіти передбачають, що учителі вивчатимуть особистісно-орієнтований та компетентнісний підходи до управління освітнім процесом, психологію групової динаміки, педагогіку партнерства тощо (МОН України, 2016).

Як показали дослідження, особистісно-орієнтоване навчання визнається державою і суспільством як пріоритетний напрям освіти і визначається сучасними науковцями (Бодалев, 1998; Зязюн та Пехота ред., 2003; Сисоєва, 2008) як навчання, що враховує індивідуальні задатки, здібності і можливості кожного учасника навчального процесу, використовує передові педагогічні й інформаційні технології не тільки для оволодіння певною сукупністю знань, умінь, навичок, але й, що найголовніше, для розвитку особистості.

Особистісно-організоване навчання спрямоване на створення психологічно комфортних умов для розвитку особистості. Воно передбачає відкритість спілкування, створює атмосферу доброзичливості, налагоджує довіру між учасниками навчального процесу, стимулює студентів до висловлювання власних думок.

Особистісно-орієнтована ситуація – один із центральних моментів особистісно-орієнтованого заняття, механізм його реалізації. Вчені

наголошують на необхідності й доцільності створення особистісно-орієнтованих ситуацій, тобто ситуацій, у яких вимагається поява особистісної позиції (функції) учня (студента) (Марчук, 2013, с. 27).

Створення на заняттях особистісно-орієнтованих навчально-педагогічних ситуацій, ситуацій успіху розглядається нами як вагомий педагогічний ресурс у досягненні студентами ефективних результатів, їх усвідомлення для подальшої професійної діяльності, оскільки суб'єкт, мотивований на успіх, володіє більшою наполегливістю у досягненні мети, соціальною сміливістю, здатністю до побудови кар'єри.

На думку А. Белкіна (1991), успіх – це переживання стану радості, задоволеності від того, що результат, до якого особистість прагнула у своїй діяльності, чи співпав із її надіями, очікуваннями, чи перевершив їх. На базі цього стану можуть сформуватися стійкі почуття задоволення, нові, сильніші мотиви діяльності; змінитися рівень самооцінки, самоповаги, тобто ситуація успіху може стати своєрідним «спонукальним механізмом» подальшого особистісного розвитку, ланцюговою реакцією, що вивільняє потенційні можливості особистості.

Тобто, ситуація успіху – це таке цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності, це результат продуманої, підготовленої стратегії й тактики; а сам успіх – результат цієї ситуації (Колкова ред., 2007).

За нашими спостереженнями, а також підтримуючи думку О. Маркової (2015), студент боїться робити помилки при вивченні іноземної мови найчастіше з двох причин: небажання отримати незадовільну оцінку або оцінку, нижчу від тієї, на яку він претендує і яка відповідає його рівню самооцінки, та побоювання бути засудженим одногрупниками, втратити свою репутацію, тобто свій статус у колективі. Саме створення ситуації успіху усуває перешкоди на шляху кожного студента до оволодіння іноземною мовою, допомагає подолати сором'язливість та невпевненість у собі, побоювання зробити помилку і викликати насмішки одногрупників.

Суттєвим є те, що ситуація успіху досягається лише тоді, коли сам студент оцінює свій результат як успіх. Зокрема нами апробовано такі умови створення ситуації успіху на занятті з іноземної (німецької) мови: постійно підтримується атмосфера доброзичливості, підтримки (прийом «емоційне погладження»); «авансування» за умови успішного виконання поставленого завдання (прийом «персональної винятковості»); завдання, які пропонуються, супроводжуються високою мотивацією; надання прихованої допомоги (натяк, вказівка, побажання, надання прикладу виконання завдання); нетривалий експресивний вплив – педагогічне навіювання, яке спонукає до дії («До справи! Давайте розпочинати!»); педагогічна підтримка під час виконання роботи (короткі репліки або мімічні жести); оцінювання: оцінку не визначають загалом, не подають «згори», вона розставляє акценти на деталях виконаної роботи.

Детального аналізу умов створення ситуації успіху заслуговують ті, що були виокремлені О. Марковою та Т. Шматок:

Перша важлива умова – атмосфера доброзичливості впродовж усього заняття. Складники доброзичливості: привітна усмішка, доброзичливий погляд, заохочувальні жести, вміння слухати іншого, проявити зацікавленість проблемами іншого.

Друга умова – «авансування» студентів на початковій стадії виконання певного завдання. Авансування передбачає заохочення студентів, повідомивши заздалегідь про позитивний результат ще до того, як його буде отримано. Викладач намагається висловити тверду впевненість, що студент обов'язково виконає завдання, попри всі труднощі. При цьому акцентували увагу на наявних достоїнствах студента, що відповідають поставленому завданню: креативність, критичність мислення, лідерські здібності, вміння зосередити увагу на конкретній проблемі, хороша пам'ять тощо. («Я впевнена, що вам вдасться це зробити», «У вас все вийде»).

Третя умова – стимулювання активності студентів як провідної мотивації пропонуваних дій. Намагання залучати різні види мотивів: внутрішні (інтерес до пізнання і до здобування знань); соціальні (обов'язок перед суспільством, батьками, самовизначення, орієнтація на майбутню діяльність); вузькі особистісні (прагнення до високих балів, до похвал, мотиви лідерства, престижу).

Четверта умова – оцінювання, коли оцінювалися досягнення студентів у процесі їхньої діяльності, а не тільки кінцевий результат. Ми переконалися в тому, що висока оцінка окремого фрагменту діяльності допомагає студенту повірити в себе та власні сили («Мені дуже сподобалось, як ви...», «Сьогодні ви були кращим у...»).

Загалом при створенні ситуації успіху акцентується увага на тому, що, реалізуючи даний прийом на занятті, викладач допомагає студенту стати не об'єктом, а суб'єктом навчальної діяльності (Маркова та Шматок, 2015, с. 483).

На нашу думку, ситуацію успіху слід застосовувати у процесі різних форм (практичне заняття, самостійна робота, спецкурси, екскурсії) та методів (традиційних, новітніх, інтерактивних) роботи на занятті з іноземної мови у педагогічних закладах освіти. Зокрема можна проводити роботу в малих групах, організовувати ділові ігри, комунікативні тренінги, інсценування діалогів тощо. При цьому важливо ретельно підібрати актуальні та цікаві матеріали для заняття та врахувати рівень знань студентів. Обов'язковим є застосування всіх умов ситуації успіху: доброзичлива атмосфера, авансування, стимулювання активності, оцінювання навіть найменшого окремого позитивного результату роботи студента.

Ситуацію успіху можна досить ефективно використовувати для розвитку самостійності та творчої діяльності студентів за допомогою методу проекту на заняттях з іноземної мови, зокрема німецької. Для такого виду роботи студентам надається можливість самим обирати теми для своїх проектів, але залишаючись у рамках програмного матеріалу за будь-якою темою. Тематика обирається студентами частково, оскільки береться до уваги програма спеціальності певної академічної групи та відбувається її корекція. Важливо зазначити, що головне – сформулювати проблему, яку розглядатимуть студенти. Наприклад, відштовхуючись від назви теми «Mein Haus» («Мій будинок»), «Mein Auto» («Моя автівка»), «Mein Handy» («Мій телефон»), можна перейти до назви проекту «Mein Traumhaus» («Будинок моєї мрії»), «Mein Traumauto» («Авто моєї мрії»), «Mein Traumhandy» («Телефон моєї мрії») тощо. Результат проекту та вирішення завдання є метою проекту (Триндюк, 2017, с. 138-139).

Ефективними умовами створення ситуації успіху для виконання такого проекту, на нашу думку, є:

- авансування студента. («Ви впораєтесь із завданням та обов'язково матимете спроектований будинок мрії!»);
- стимулювання вузьких особистісних інтересів («Сьогодні Ви стали найкреативнішим!»);
- оцінювання окремих деталей завдання (коротких граматично правильних речень, велика кількість нової лексики, застосування технічних засобів тощо). («Найкраще у проєкті вам вдалося...»)

Хочемо наголосити на тому, що першої умови (атмосфера доброзичливості) слід дотримуватись постійно впродовж усієї педагогічної діяльності у взаємодії зі студентами та колегами.

Варто також зазначити, що не потрібно занадто відкрито контролювати та критикувати діяльність учасників проєкту і у такий спосіб обмежувати їхній самостійний творчий задум. А навпаки, заохочувати до самостійності. Таким чином викладач спонукатиме студентів до пізнання, творчої розумової діяльності, самостійного пошуку необхідної інформації.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Особистісно-орієнтована ситуація, ситуація успіху спрямована на те, щоб мотивувати, стимулювати та підтримувати студентів на заняттях з іноземної мови у педагогічних закладах освіти. Вона є ефективною для застосування зі студентами як з високим, так і з низьким рівнем знань іноземної мови.

За умови професійно підібраних матеріалів та в залежності від виду роботи ситуація успіху на заняттях з іноземної мови розвиває вміння усно та письмово висловлювати свою думку, працювати в команді, приймати самостійні рішення, конструктивно вирішувати проблеми тощо.

Варто зауважити, що ситуація успіху в особистісно-орієнтованому навчанні має тісний взаємозв'язок із педагогікою партнерства. Суть педагогіки партнерства теж полягає у рівноправності учасників педагогічного процесу, передбачає доброзичливі стосунки, позитивне ставлення, взаємоповагу.

Перспективи подальших наукових досліджень передбачають у детальний аналіз педагогіки партнерства та пошуках ефективних методів, прийомів та технологій педагогіки партнерства на заняттях з іноземної мови у педагогічних закладах освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

Наказ Міністерства соціальної політики України, (2018). *«Про затвердження професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти.»* [pdf]. Київ. [Режим доступу на: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/20180815.pdf> [Дата останнього звернення 7 лютого 2019].

Міністерство освіти і науки України, (2016) *Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи.* [pdf]. [Режим доступу на: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [Дата останнього звернення 3 лютого 2019].

Бодалев, А. (1998). *Вершина в развитии взрослого человека: характеристики и условия достижения.* Москва: Флинта Наука. 168 с.

Марчук, Т. (2013) *Методи особистісно-орієнтованого навчання на уроках української мови у початковій школі інтенсивної педагогічної корекції.* [pdf] Київ. [Режим доступу на: <http://lib.iitta.gov.ua/> [Дата останнього звернення 4 лютого].

Сисоева, С. (2008). *Освіта і особистість в умовах постіндустріального світу.* Хмельницький: ХГПА. 323 с.

Белкин, А. (1991). *Ситуация успеха. Как её создать?* Москва. 169 с.

Маркова, О. та Шматок, Т. (2015). Створення ситуації успіху при вивченні іноземної мови студентами-юристами як запорука гуманізації педагогічного процесу. В: *Лінгвокультурний дискурс у парадигмі професійної освіти*. Київ: КНЕУ. с. 478-487.

Зязюн, І. та Пехота, О. ред., (2003). *Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій*. Київ: А.С.К. 240 с.

Колкова, М. ред., (2007). *Традиції і інновації в методикі обучения иностранным языкам*. Санкт-Петербург: КАРО. 288 с.

Триндюк, В. (2017). *Формування готовності до академічної мобільності у студентів вищого технічного навчального закладу*. Кандидат педагогічних наук. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки.

REFERENCES:

Nakaz Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy, (2018) «*Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity»* [“On the Approval of the Professional Standard “Primary School Teacher of General Secondary Education”]. [pdf]. [Rezhym dostupu na: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/20180815.pdf> [7 February 2019]. [in Ukrainian]

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy, (2016). *Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly* [New Ukrainian School. Conceptual Foundations of Secondary School Reform]. [pdf]. Rezhym dostupu na: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>. [3 February 2019]. [in Ukrainian]

Bodalev, A. (1998). *Vershyna v razvytyi vzrosloho cheloveka: kharakterystyky y usloviya dostyazheniya* [Peak in the Development of an Adult: Characteristics and Conditions of Achievement]. Moskva: Flynta Nauka. 168 s. [in Russian]

Marchuk, T. (2013) *Metody osobystisno-orientovanoho navchannia na urokakh ukrainskoi movy u pochatkovii shkoli intensyvnoi pedahohichnoi korektsii*. [Methods of Student-centered Education at the Ukrainian Language Lessons in the Primary School of Intensive Pedagogical Correction]. Kyiv. [pdf]. [Rezhym dostupu na: <http://lib.iitta.gov.ua/> [4 February 2019]. [in Ukrainian]

Sysoieva, S. (2008). *Osvita i osobystist v umovakh postindustrialnogo svitu* [Education and Personality in the Post-industrial World]. Khmelnytskyi: KhHPA. 323s. [in Ukrainian]

Belkin, A. (1991). *Situatsiya uspekha. Kak yeio sozdat?* [Situation of Success. How to Create It?]. Moskva. 169 s. [in Russian].

Markova, O., Shmatok, T. (2015) *Stvorennia sytuatsii uspiokhu pry vyvchenni inozemnoi movy studentamy-yurystamy yak zaporuka humanizatsii pedahohichnogo protsesu* [Creating a Situation of Success in Studying a Foreign Language by Law-students as a Pledge of Humanization of the Pedagogical Process]. V: *Linhvokulturnyi diskurs u paradyhmi profesiinoy osvity*. Kyiv: KNEU. s. 478-487. [in Ukrainian]

Ziazun, I. & Piekhota, O. red., (2003) *Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vprovadzhennia pedahohichnykh tekhnolohii* [Training of a Future Teacher for Implementation of Pedagogical Technologies]. Kyiv: A.S.K. 240 s. [in Ukrainian]

Kolkova, M. red., (2007). *Traditsii i innovatsii v metodike obuchenya inostrannym yazykam* [Traditions and Innovations in Teaching Foreign Languages]. Sankt-Peterburh: KARO. 288 s. [in Russian]

Tryndiuk, V. (2017). *Formuvannia hotovnosti do akademichnoi mobilnosti u studentiv vyshchoho tekhnichnogo navchalnogo zakladu* [Formation of Academic Mobility Readiness of Students of Higher Technical Educational Establishment]. Kandydat pedahohichnykh nauk. Skhidnoevropeyskyi natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky. [in Ukrainian]

STUDENT-CENTRED EDUCATIONAL AND PEDAGOGICAL SITUATION OF SUCCESS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES AT PEDAGOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Valentyna Tryndiuk

PhD in Pedagogy,
Lecturer at the Foreign Languages Department
Lutsk Pedagogical College,
Lutsk, Ukraine
ORCID: 0000-0002-8326-3740
e-mail: tryndiuk_va@ukr.net

Svitlana Lobanova

PhD in Pedagogy,
Associate Professor at the Foreign Languages Department of the Humanities
Lesia Ukrainka Eastern European National University,
Lutsk, Ukraine
ORCID: 0000-0002-4432-3552
e-mail: svitlanalobanova000@gmail.com

Abstract. The article discusses student-centred education as a priority for development of modern education. Student-centred education is oriented to the development of individual abilities and capabilities of each participant in the educational process, involving the use of advanced pedagogical and information technology. Student-centred education creates an atmosphere of amiability, builds trust between participants in the educational process, and stimulates students to express their own thoughts. Student-centred situation is a mechanism for the implementation of student-centred lessons.

The creation of a student-centred educational and pedagogical situation at the lessons, the situation of success is considered as an important pedagogical resource in achieving students' effective learning outcomes. Educational and pedagogical situation of success is interpreted as a purposeful combination of conditions in which it is possible to achieve the best results in learning (in particular, in foreign language classes). The situation of success is achieved only when a student himself/herself evaluates his/her result as a success.

The article describes tested situations of success: the atmosphere of amiability, advancement, stimulation of students' activity as a leading motivation of the proposed actions, hidden help, short expressive influence, pedagogical support, evaluation, and others. The article states that the situation of success is effective for all forms of work in foreign language classes. The implementation of this technique is relevant both for traditional and for the newest interactive methods in foreign language classes at pedagogical educational institutions. It is emphasized that with professionally selected materials and depending on the type of work, the situation of success in foreign language classes develops the ability to express opinions orally and in writing, work in a team, make independent decisions, solve problems constructively, etc.

Key words: student-centered education, educational and pedagogical situation, situation of success, foreign language, educational reform, pedagogical educational establishment, conditions for creating the situation of success, atmosphere of amiability, stimulation of activity, advancement, assessment.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2019 р.